FIIA
FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Juha Jokela
Ohjelmajohtaja
EU-tutkimusohjelma
Ulkopoliittinen instituutti

Talousvaliokunta
Eduskunta

24.1.2023

Asia: E 14/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto talouspolitiikan EU-koordinaation arviosta

Lausunnossani 14.2.2022 tarkastelin valtioneuvoston selvitystä Euroopan komission käynnistämästä talouspolitiikan EU-koordinaation arvioinnista Ulkopoliittisen instituutin EU-tutkimusohjelman painopisteiden valossa. Komission 9.11.2022 julkaiseman uuden tiedonannon jälkeen valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle E-kirjeen tiedonannon suuntaviivojen sisällöstä ja Suomen kannoista uudistusajatuksiin. Keskityn tässä lausunnossa yleisiin havaintoihin mahdollisten uudistusten suunnasta. Uutena asiana lausuntoni nostaa esiin mahdollisen tarpeen tarkastella Venäjän hyökkäyssodan seurauksena käynnistyneiden mittavien EU:n jäsenmaiden puolustuskykyä vahvistavien investointien vaikutuksia.

Yleisesti selvityksestä

Valtiovarainministeriössä laaditun perusmuistion mukaan komission esittämien suuntaviivojen pohjalta etenevät uudistukset ovat pitkälti yhteensovitettavissa Suomen tavoitteisiin ja kantoihin. Suomi kuitenkin korostaa, että useissa kohdissa tarvitaan lisätietoja mahdollisten uudistusten yksityiskohdista (esim. virtaviivaistettuun yhden mittarin määritelmä ja laskentatapa, mahdolliset uudet työkalut ja itsenäisten finanssipolitiikan valvojien roolin tarkkarajaisuus). Suomen aktiivinen ja avoimesti eri kysymysten ja vaihtoehtojen tutkimiseen perustuva lähestymistapa tarjonnee jatkossakin hyvät lähtökohdat jatkovalmisteluun vaikuttamiseen.

FIIA
FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Investoinnit

Venäjän 24.2.2022 käynnistämä täysimittainen hyökkäyssota Ukrainaan on vaikuttanut syvällisesti EU:n ja sen jäsenvaltioiden talouteen (mm. pakotepolitiikan, yritysten vetäytymisen Venäjältä ja pitkälti Venäjän aiheuttaman energiakriisin seurauksena) ja siten myös jäsenvaltioiden finanssipoliittiseen liikkumavaraan. Komission tiedonannon mukaan esimerkiksi energiakriisin selättäminen edellyttää nopeutettua vihreää siirtymää ja siten ennakoitua kiivaampaa investointitahtia. Jäsenvaltioiden olisi kyettävä kasvattamaan investointeja vihreään siirtymään tilanteessa, jossa korkea inflaatio nostaa investointien hintaa ja nousseet korot puolestaan saatavilla olevan rahoituksen hintaa.

Tätä taustaa vasten muistiossa ja komission tiedonannossa harjoitettu pohdinta investointien edistämisen ja finanssipoliittisen vakauden (ml. velkakestävyyden) suhteesta on aiempaa tärkeämpää. Suomen lähestymistapa on perusteltu. Pidemmän aikavälin puitteissa mahdollisesti saatava taloudellinen hyöty ja julkisen talouden vahvistuminen ei saa johtaa lyhyellä aikavälillä jäsenvaltioiden julkisen talouden kriiseihin ja rahoitusvakauden vaarantumiseen. Lisäksi Suomi korostaa tutkittuun tietoon perustuvaa arviointia investointien kyvystä maksaa itsensä takaisin kohtuullisella aikajänteellä. EU:n politiikka-agendalla sekä digitaalisen että vihreän siirtymän kohdalla investointien julkista taloutta vahvistavan vaikutuksen arviointi lienee mahdollista.

Jatkovaikuttamiseen liittyen myös Suomessa olisi hyvä käydä keskustelua siitä, missä määrin komission tiedonannossa esiin nostetuilla muutoselementeillä (julkisen talouden sopeutusvauhdin keventäminen ja seurannan ja valvonnan tiukentaminen) voidaan edistää Euroopan unionin taloudellisen valta-aseman säilyttämistä ja vahvistamista sekä Venäjän hyökkäyssodan että kiristyneen globaalin strategisen kilpailun raamittamassa ulkoisessa toimintaympäristössä.

Jäsenvaltioiden ja Ukrainan puolustuskyvyn vahvistaminen

Komission 9.11.2022 tiedonanto nostaa jäsenvaltioiden puolustuskyvyn vahvistamisen (i) vihreän ja digitaalisen siirtymän sekä (ii) taloudellisen ja sosiaalisen resilienssin kasvattamisen rinnalle yhdeksi keskeiseksi lähitulevaisuuden investointikohteeksi. Venäjän hyökkäyssota on käynnistänyt laaja-alaiset

FIIA
FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

puolustusmateriaalihankinnat EU:n jäsenmaissa, joista mittavin on Saksan ilmoittama 100 miljardin euron puolustusrahasto Saksan puolustusvoimien suorituskyvyn nostamiseksi. Tämän lisäksi EU ja sen jäsenvaltiot ovat ohjanneet merkittävää puolustusmateriaali- ja koulutustukea Ukrainalle osana laajempaa läntistä Ukrainan tukemiseen tähtäävää laaja-alaista yhteistyötä. Kuluvalle rahoituskehyskaudelle perustetusta Europan rauhanrahastosta (EPF) on myönnetty 3,6 miljardia euroa Ukrainan puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Jäsenvaltioiden puolustusmateriaaliavustuspaketit Ukrainalle edellyttävät usein annetun materiaalin ja asejärjestelmien korvaamista uusilla puolustuskykyä modernisoivilla ja nostavilla hankinnoilla.

Valtiovarainministeriön laatimassa 18.11.2022 päivätyssä perusmuistiossa ei lähemmin tarkastella puolustuskyvyn nostamisen ja Ukrainan tukemisen vaikutuksia jäsenvaltioiden (ml. Suomi) julkiseen talouteen ja velkakestävyyteen. Lähempi tarkastelu voisi olla perusteltua siitä syystä, että puolustuskykyyn tehtävät satsaukset saattavat vaikuttaa velkakestävyyteen sekä jäsenvaltioiden mahdollisuuksiin investoida muihin poliittisiin prioriteetteihin (ml. vihreän ja digitaalinen siirtymä). Lisäksi puolustuskykyyn tehtävien investointien luonnetta tulevaa talouskasvua edistävinä ja julkista taloutta vahvistavina toimia on syytä puntaroida.

Talousvaliokunnan lausunnossa liittyen ulkoministeriön ajankohtaisselontekoon Suomen muuttuneesta turvallisuusympäristöstä keväällä 2022 nouse selkeästi esiin näkemys, jonka mukaan talouskehitys on herkkä geopoliittisen tilanteen muutoksille ja epävarmuudet liittyen sotilaallisten tai muiden yhteiskuntaa vahingoittavien toimien kohdistamiseen Suomeen vaikuttavat kaikkeen taloudelliseen aktiivisuuteen. Valiokunta toteaa, että olennaista on se, kuinka riskialttiina sijoittajat ja osaajat pitävät Suomea. Tätä taustaa vasten riittävän puolustuskyvyn ylläpitäminen EU:n jäsenvaltioissa on keskeistä EU:n talouden näkökulmasta.

Puolustusmateriaaliin ja -järjestelmiin tehtävien investointien kyky maksaa itsensä takaisin saattaa kuitenkin poiketa esim. vihreään ja digitaaliseen siirtymään tehtävistä investoinneista. Merkittäviin puolustusvälinehankintoihin saattaa sisältyä vastakauppoja ja ne voivat tukea kansallista

FIIA
FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

puolustusvälineteollisuutta. Markkinoiden erityisluonne (ml. hankintasopimusten ehdot) asettavat kuitenkin moninaisia rajoitteita hankitun osaamisen laajemmalle hyödyntämiselle.

Puolustusmateriaaliin tehtävien investointien kohdalla satsaukset puolustusvälinetutkimukseen ja -teollisuuteen tulevat lähimmäksi ajatusta itsenä takaisin maksavista tulevaisuusinvestoineista. Euroopan unionin puitteissa tehtävällä puolustusyhteistyöllä on pyritty edistämään Euroopan puolustusvälinetutkimusta ja -markkinoita erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tavoitteena on niin ikään ollut lisätä yhteiseurooppalaisten puolustusmateriaali- ja suorituskykyhankkeiden määrää muun muassa käynnistämällä pysyvä rakenteellinen yhteistyö, luomalla Euroopan puolustusrahasto (EDF) osaksi EU:n monivuotista rahoituskehystä sekä perustamalla puolustusteollisuuteen ja avaruuteen keskittyvä pääosasto komissioon.

Koska Suomen intressissä on yhtäältä Euroopan unionin talouden ja globaalin kilpailukyvyn vahvistaminen ja toisaalta finanssipoliittisen vakauden lujittaminen, jäsenvaltioiden ja Ukrainan puolustuskyvyn vahvistamisen vaikutuksia ja näköpiirissä olevien investointitarpeita olisi hyvä arvioida talouspolitiikan EU-koordinaation arviointiprosessin jatkovalmistelun yhteydessä. Tarkastelussa voitaisiin käsitellä esimerkiksi sitä, voidaanko puolustuskykyyn tehtävät investoinnit mahdollisesti huomioida merkittävien rakenteellisten uudistuksien ja investointien puitteisiin haettaessa pidempää sopeutusaikaa keskipitkän aikavälin finanssipoliittis-rakenteellisissa suunnitelmissa ja miten puolustusinvestoinneista saatavaa taloudellista hyötyä tulisi mitata.

Esimerkiksi EU-tasolla tehtävillä yhteisillä satsauksilla puolustusvälinetutkimukseen, -teollisuuteen ja markkinoiden kehittämiseen voidaan saavuttaa kustannussäästöjä, mahdollistaa mittavien julkisista varoista tehtävien investointien kanavoituminen eurooppalaisen teollisuuden ja työllisyyden hyödyksi, ja vähentää riippuvuuksia ulkoisista toimijoista. Huomion arvoista on myös se, että pysyvä rakenteellinen yhteistyö (ml. EDF-rahoituksen käyttäminen) mahdollistaa läheisten liittolaisten, kuten Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen osallistumisen hankkeisiin. Vaikka EU:n puolustusyhteistyöllä ei pystytä vastaamaan jäsenvaltioiden akuutteihin puolustusmateriaalitarpeisiin, yhteistyöllä on

FIIA
FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

merkitystä erityisesti keski- ja pitkällä aikavälillä. Lisäksi EU:n jäsenvaltiot ovat tiivistäneet Euroopan puolustusviraston puitteissa jäsenvaltioiden puolustusbudjettien yhteistä arviointia (Coordinated Annual Review on Defence, CARD). Arviointiprosessin tuloksia voittanee hyödyntää puolustuskykyyn tehtävien investointien hyötynäkökohtien arvioinnissa.

Address Arkadiankatu 23 B, P.O. Box 425, FI-00101 Helsinki Telephone +358 9 432 7700 Fax +358 9 432 7799 Email firstname.lastname@fiia.fi www.fiia.fi